

Civaka Sivîl

Ferîq Ebdilrehman
Wergerandin ji erebî: Diyar Elikî*

Diyarbûna Civaka Sivîl hate girêdan bi dîroka xebata milletan û hewildana wan bo peydakirina demokrasî û wekehevî û azadiyê weke çareserîya herî baş ji dijberîya derveyî di navbera haceta mirov bi azadiyê ji aliyekî ve û asayîş û sîstema ku dewleta ku dikare têkiliyên civakî rêkbixe , wan jê re peyde dike de .Wisa , deselata ku di forma dewletê de cî digire bi hewildana xwe ji bo cengan û tevliheviyê bi hinceta parastina mafên mirovan bû sedemê xuyabûna hindêk şoreşên millî ku daxwaziya demokrasî û rêzgirtina mafên mirovan dikin .Di vir de , pêwîstiya damezrandina kom û komelan ji bo berevanîkirina wan mafên navbirî li hember zordaran û çêkirina balanseke di navbera azadî û rêjîmê de , hate holê . Ev komikên ku bûne laşên serbixwe negirêdayî bi dewletê, ji xwe ne ji serxwebûna wan bûna wan ne dikarî serdestiya dewletê kêmbikirana. Herweha, ev laş (kiyanat) xwebexşan bûn ji bo takekesan bê guhdana cudahiyan di nav wan de heyî mîna ol, regez, reng û mezheb ji ber ku Civaka Sivîl warekî serbixwe ye ji hemwelatiyan re ku tê de azad in di rêxistina jiyana xwe de û ew gelek rêxistinên serbixwe dihewîne vekirî bo hemwelatiyan da ku tevî wan bibin bi armanca xizmetkirina berjewendiyekê yan dozêkê yan armançekê bi riyên aştîyane û rêdana komik û komelên din ku ew jî karê xwe bikin . Tevlîbûna azad ya van rêxistinan tê wateya ku jiyana civakî guhertiye ji kêşeyeke qedere ku takekes jê re radest dibe û nikare biguherîne berbi biryar û bijartinekê ve û eveye mafê mirov di destnîşankirina çarenûsa xwe de ye. Wihareng e ku, Civaka Sivîl xalgihînokek e di navbera komên ku berjewendiyên taybet yê endamên xwe derdibirrin û dewleta ku berjewendiya giştî ya civakê derdibirre Gelo ev tê wateya ku Civaka Sivîl û dewlet di pevçûn û dijberiyeka berdewm de ne ?

Civaka sivîl tenê dijberî dewleta sitemkar û ne demokratîk e, ji ber ku dewlet ne herdem di hewildanê de ye ku azadiyan kêmbike û wan qedexe bike. Rasttir ji vê, dewlet mîna alavekê ye ku mirovan ew peyda kiriye bi armanca parastina kiyanê civakê û bicihanîna sîstemê. Dewlet rola xwe ya erênî heye di warê hewildana pêkanîna geşepêdana aborî û parastina

nasnameya rewşenbîrî û şaristanî ya civakê. Ev armancên ku her gelek wan dixwaze. Di vî warî de, giring e ku diyalog di navbera tiwêjên rengreng û dewletê de bihên kirin û nêrîn werine guftûgokirin.

Lê ev diyalog wê çawa pêkwere? Di baweriya min de di riya rêxistinên Civaka Sivîl ku bûne pir di navbera gel yaxud civakê û dewletê de. Pirseka din ya giring ew e pêwendiya Civaka Sivîl û demokrasiyê -: Demokrasiya her komelgehekê dimîne li ser hebûna civakeka sivîl a serbixwe ku hemwelatîyên wê azad in û dikarin jiyana xwe birêbixin dûr ji serdestiya dewleta zordar û ev pîvana herî rast e ji rastiya demokrasiyê re ji ber ku hebûna wê civakê dihêle ku hikûmet xwestekên takekes û komikan yên ku pêdiviyên wan û arezûya wan di jiyaneke baştir de derdibirrin , bersiv bide .An ku çiqasî ku sazî û dezgehên Civaka Sivîl hebin û rola xwe bicih bînin , ew qasî demokrasî bihêztir û çalaktir dibe .

Gelo rola Civaka Sivîl li dijî ya hikûmetê ye?

Bê dudilî em dikarin bibêjin ku rola Civaka Sivîl ne li dijî rola hikûmetê ye, ji ber vê çendê ku rola Civaka Sivîl wekû rola hikûmetê ji bû rêxistina pêwendiyên siyasî û civakî tê bikar anîn, angu armanc yek e û ewjî pêkanîna berzîtirîn pileya balansê di navbera maf û erkan de hinde ku kiyane civakê yê giştî bête parastin .Cîhan û pêşveçûnên ku çê dibin pêwîst dikin em di navbera dewletên pîşesaz yên pêşketî û dewletên paşketî de cudahiyê bikin. Nabe ku em tiştê di girûpa yekem de pêktên li ser girûpa didiwan ferz bikin, bi kurtî ji ber ku tiştê pêwendiya dewletê bi sektor û saziyên Civaka Sivîl ve girêdide di dewletên pêşketî de xwe dispêre demeke dirêj di pêvajoyên ku ew dewlet tê de derbas bûne ji pêşveçûna pîşesazî û aborî û çesipandina demokrasiyê li gel partî û heyetên wan dewletan. Bervajî vê çendê, ev di dewletên paşketî de peyde nabe hinde ku ew hê di qonaxa pêşveçûnê de ne û wek ku tê zanîn ev pêşveçûn û guherînên civakî û aborî roleke berz ya ku nayê inkarkirin û guhnedanê, ferz dikin. Konseptên birêvebirina karûbarên dewlet û civakê hate holê mîna derbirrînekê ji têkiliya aloz ya di navbera alavên dewlet û hukimraniyê de ji aliyekî de û damûdezgehên Civaka Sivîl de ji layê dîtir ve, heyî.

Di warê analîzekirina siyasî û civakî de du encam li vir bidest dikevin:

Yekemîn: Konseptên birêvebirina karûbarên dewlet û civakê hewil dide ku birêvebirina dewlet û birêvebirina civakê di yek têkistî de ku li ser nimûneyên refilakisîyon û paradoksên di navbera elementên aktîv di dewlet û civakê de, girê bide .

Diwemîn: Konseptên birêvebirina dewlet û civakê wêneyekî realit e û pratîk derbarê jiyana siyasî û civakî ya ku dualîyan û sînorên cudaker yên ku

lêkolîner wan lê zêde dikin nabîne, dide. Realita jiyana siyasî û civakî têkelbûneke germ di navbera van elementan de bi xwe digire ev tiştê ku di encamên lêkolînên tecrîbî de di van 30 salê dawîn de hate çesipandin . Herweha, çiqasî ku rol û berpirsariya Civaka Sivîl û kerta taybet zêde bibe, ew qasî pêwendî bi dewlet û dezgehên hukmiraniyê re bipêş dikeve.

Civaka Sivîl ne laşekî tenê ye lêbelê ew ji komikên ku bi pirrengî û pîrbûnê xemilandî ne têtê hev, ku hewil dide razîbûn û yekbûnê di navbera wan de pêkbûnê evên ku eger qels bin Civaka Sivîl mecbûr dibe ku xwe bispêre hikûmetê û arîkarî û piştgiriya jê bixwaze , û ji encama vê yekê maytêkirina hikûmî diqewime lê bi sînoren xuyayî ji vê maytêkirina deselatdarî di civakê de ku dewlet rêzê lê digire û xwe pêgirêdide .

Hebûna Civaka Sivîl pêwîst dike ku dewlet yeka bihêz be ku bikaribe bingehên yasayî ferz bike û mafan biparêze an ku mafên hemwelatîbûnê û rêzgirtina azadiyên takekesane yên ku di destûr de heyî. Bê hebûna vê rola dewletê, civak dê biguhere bo kiyaneke pûç û vala û bê wate , û belkû bibe biveyek derheqê azadiyan de ne kêmtir ji biveya hikûmeta zorbaz di neamadebûna demokrasîyê de . Hêza Civaka Sivîl nikare dev ji hêza dewleta qewîn ya ku deselateke demokratîk wê birêve dibe , berde . Hêz li vir nayê wateya zordariyê lê tê wateya karîbûna bicihanîna xwestek û daxwazên welatiyan . Ji layekî dîtir ve, hêza Civaka Sivîl jî nayê wateya derketina wê ji sîstem û yasayê lê hêza gotî girêdayî ye bi rêzgirtina bingehên lîstika siyasîya heyî ve . Opozîsyona hikûmetê û rexenekirina biryar û konevaniyên wê ji bingehên fonoqîsyona çavênîkirina Civaka Sivîl ji hikûmetê re ne, lê bi şertê ku negihe radeya ku komên Civaka Sivîl biryarên hikûmetê têk bibin. Civaka Sivîl hewil dide çaksaziyê peyde bike û şaşîtiyan rast bike û daxwazkirina rastkirina konevaniyan di riya haydarkirina bi kêmasî û bikaranînan yên ku mafên takekesan binpê dikin bi kifşkirina çewtiyan û şermazarkirina hikûmetê derbarê wan . Mesele ne di hebûna rêxistin û dezgeh û heyetan ji layê hukmiraniyê de ye eger ku ew cewherê Civaka Sivîl ji aliyê çawaniyê de an ku ji aliyê tevger û livên takekesan û radeya danûsitandina wan bi hevûdu re bi qîmet û perensîpên tolerans û diyalog û pijirandina pirrengiyê û rêzgirtina mafên muxalîfan û nepijirandina tundûtûjiyê dernebirin , an ku ew qîmetên navhatî ne tenê silogan bin ji layê wan koman ve lêbelê perensîpên serdest bin û pîvana karpêk û livên wan bin . Parastina Civaka Sivîl ji maf û berjewendiyên kom û takekesan re ne li dijî, wê yekê ye ku ew alaveke rêxistin û parastina seqamgîrî û yekîtiyê di civakê bi giştî de ye, her weha berevanîkirina berjewendiyên taybet bi hindêk tiwêjeyan nabe asteng ku ew guh bide dozên berjewendîya giştî ya komê yaxud dabînkirina arîkariyê ji tiwêjên kiz û belengaz re û dibe alîkar ji bo dewletê di warê bicihanîna plan û bernameyên geşepêdanê , ev fonoqîsiyon bi yên dewletê re arîkar in an ku dabeşkirina stûbariyên civakî, û aborî di navbera desthelat û civakê de ye ku her yek rola ya din bihêztir dike ji bo bicihanîna armanca hevbeş angû parastina gewdeyê civakê û bipêşxistina

Di vî biyavî de, tevgera nûjenkirina Rojavayî li ser du stûnan radiweste -:
1-çesipandina mafên hevvelatîbûnê.

2- çesipandina azadiyên sivîl .

Bi gotineke din ,ew xwe dispêre felsefeya Lîberalîzimê anjî felsefeya azadiyên takekesî, û serdestiya komê bi navê olê yan berjewendiya netewê napijirîne .An ku cewhera wê çesipandina mafên takekes û dabînkirina wan bo mafên hevvelatîbûnê dê mafên hemiyar û komê jî dabîn bike .Çi hizra olî yan neteweyî ku mafên takekes û hevvelatîbûnê bipaş dixê bi behaneyê berjewendiya giştî di bin navê ol yan netewe yan çîna karker(pirolîtariya) û pîstirîn dîktatoriyet li ser van bingehan hatine damezirandin .

Neteweyên ku xwe dispêrin rêzgirtina mafên takekesan û mafên hevvelatîyan û destûrkirina wan, bipêşketin û geş bûn.

Konsepta destûr bi xwe jî wekû bilindtirîn yasa di civak û dewletê de, dê heykelekî pûç û vala û bê naverok be eger ku ji (mafên hevvelatîbûnê) destpê neke ji ber ku ew bingeha tevahiya saziyên civaka nûjen in, û di riya wan re legaletiya çî tevger yaxud yasa yan pratîkê çî hikûmî yanjî heyetî yanjî takekesane be di civakê de, dixuye .

Bê van mafên navhatî , Civaka Sivîl li Iraqê tucarî pêk nayê û ew dê herdem parvekirî bimîne li ser bingehên êlî yan olî yan mezhebî , û Navendî dê bimîne semyaneke herdemî ya dewleta Iraqê .

.....
*** Jêder: Rojnameya Teaxî-Birayetî hijmara 4832-Sêşembe 15-8-2006.**